

ХАРАКТЕРИСТИКА ФУНКЦІОНАЛЬНОГО НАПРЯМУ ПРОТИДІЇ НЕДОБРОЧЕСНОСТІ У СУДОВІЙ СИСТЕМІ

Сергій Михайлович Глубоченко,

кандидат юридичних наук

Протидія недоброчесності у судовій системі є складною та багатогранною діяльністю, ефективність якої залежить не лише від належного нормативно-правового регулювання та функціонування відповідних інституцій, але й від практичної реалізації комплексу заходів, спрямованих на запобігання, виявлення та припинення проявів недоброчесної поведінки. Саме тому важливе місце у механізмі забезпечення доброчесності посідає функціональний напрям протидії недоброчесності, який охоплює систему взаємопов'язаних заходів превентивного, контрольного, освітнього та правохоронного характеру.

Тож, у межах цього напрямку можемо виокремити наступні складові:

- профілактика та превенція, які спрямовані на встановлення та нівелювання умов та факторів, які сприяють виникненню та процвітанню проявів недоброчесної поведінки у судовій системі. Даний напрям протидії передбачає здійснення позитивного впливу на потенційних суб'єктів недоброчесної поведінки ще на етапі можливого формування у них намірів та появи мотивів скоєння зазначеної поведінки з метою мінімізації вірогідності подальшого розвитку та виявлення цих намірів і бажань у реальних діях.

- контроль. Контроль є одним із ключових засобів управління, незалежно від того в якій сфері чи галузі суспільного життя воно здійснюється. О. М. Вініченко, досліджуючи поняття контролю, справедливо звертає увагу досі, незважаючи на численні наукові дискусії та праці, не існує його єдиного визначення, яке б чітко і кратко відображало сутнісні ознаки контролю. Втім, проаналізувавши низку науково-дослідних підходів та позицій, О. М. Вініченко доходить висновку, що зміст цього поняття становлять: спостереження, перевірка; ефективне управління; досягнення визначеної мети [0, с.30]. Недоліком наведеної наукової позиції є її надмірна узагальненість та певна спрощеність розуміння сутності контролю. Виділяючи такі складові, як спостереження, перевірка, ефективне управління та досягнення визначеної мети, автор фактично концентрується на функціональному призначенні контролю, проте недостатньо розкриває його юридичну природу та механізм реалізації. Зокрема, запропонований підхід не дозволяє чітко відмежувати контроль від інших управлінських функцій, таких як моніторинг, нагляд, оцінювання чи аудит, оскільки спостереження та перевірка притаманні кожній із них. Крім того, «ефективне управління» та «досягнення визначеної мети» швидше характеризують результат або призначення контролю, ніж його сутнісні ознаки, а відтак, вказаний вище перелік, на нашу думку, можна доповнити термінами оцінка та моніторинг. Контроль – це перш за все засіб отримання інформації про стан функціону-

вання і розвитку, про наявні проблеми і досягнення, з метою поліпшення ефективності управління та повноцінного виконання його мети. А.О. Янчук пропонує розглядати контроль у широкому та вузькому значенні. В першому випадку під контролем вчений розуміє сукупність політичних, економічних та ідеологічних процесів і методів, якими належить забезпечити стабільність суспільного і державного ладу, дотримання соціального порядку, вплив на масову й індивідуальну свідомість, тобто – соціальний контроль. У вузькому значенні, на його думку, контроль зводиться до перевірки вищими організаціями виконання підпорядкованими суб'єктами рішень, розпоряджень різних рівнів управляючої системи; дотримання організаційних, економічних та інших нормативів; виконання планових завдань; дотримання конституційності [0, с.167]. Як елемент системи управління контроль, вважає О.М. Вініченко, повинен вирішувати наступні завдання: визначення у внутрішньому та зовнішньому середовищі факторів, що впливають на функціонування та розвиток організації з метою своєчасного реагування; дослідження тенденцій розвитку організації, його напрямку та глибини; своєчасне виявлення порушень, помилок та оперативне реагування з метою їх знешкодження; використання результатів контролю з метою оцінки роботи організації та персоналу, ефективності і надійності системи управління за визначений період [0, с.28]. У галузі публічного адміністрування зміст та сутність контролю аналізувала П.М. Любченко, яка доходить висновку про дуальний характер його змісту, а саме: по-перше, контроль – це а) значущий вплив на діяльність органу, посадової особи, який здійснюється завдяки праву володіння чи користування всіма активами або їх значною частиною; б) право, яке забезпечує вирішальний вплив на формування складу органів управління, результати голосування та рішення останніх; в) право давати обов'язкові для виконання вказівки або виконувати безпосередньо функції органу управління; по-друге, контроль – це заздалегідь спланована система професійно обґрунтованих дій перевіряючих органів, спрямованих на визначення стану підконтрольного об'єкта щодо його відповідності встановленим вимогам, нормам і стандартам [0, с.344-345]. Таким чином, контроль є одним із ключових засобів перевірки відповідності стану професійної та побутової поведінки суб'єктів вимогам доброчесності. Контроль може мати дисциплінарний, антикорупційний, етичний, фінансовий, адміністративний, процесуальний характер, а реалізуватися він може у вигляді моніторингу (зокрема моніторинг способу життя), перевірки (наприклад перевірка змісту декларацій, що складаються суддями), перегляду судових рішень, аналізу судової практики, реагування на заяви громадян та повідомлення у ЗМІ тощо;

- притягнення до юридичної відповідальності. Юридична відповідальність є досить важливим та необхідним інструментом забезпечення законності, дисципліни та, звісно ж, доброчесності у судовій системі. Важливо наголосити, що цей напрям протидії орієнтований, перш за все на переконання до правомірної і доброчесної поведінки та застереження від вчинення дій чи бездіяльності які суперечать її критеріям, індикаторам. Однак, разом із тим, відповідальність несе у собі й суттєве каральне навантаження, адже особа яка порушує встановлені офіційні вимоги щодо її про-

фесійної та іншої поведінки має спокутувати свою провину через зазнання для себе відповідних негативних наслідків, виду і міри, що визначені законодавством. Важливим проблемним питанням цього напрямку досліджуваної протидії забезпечення законності та адекватності покарання, його співмірності та обґрунтованості. Покарання чи загроза його застосування не можуть бути інструментом тиску на суддів та порушення гарантій їх незалежності;

- професійна освіта та громадське просвітництво. Зазначений бік функціонального напрямку протидії недоброчесності у судовій системі передбачає, по-перше, здійснення роботи із підтримки високого рівня професійної придатності суддів. Слід підкреслити, що професійність судді не має зводитися виключно до його фахових знань, умінь та навичок, розвиток яких без сумніву є одним із ключових аспектів професіоналізму. Однак доступ до суддівської посади і перебування на ній пов'язані не лише із належною теоретичною підготовкою та відповідним практичним досвідом. Потенційний чи діючий суддя повинен володіти відповідними морально-етичними якостями які є вкрай необхідними для належного виконання суспільної місії, що покладається на суддю.

Отже, функціональний напрям протидії недоброчесності у судовій системі відображає практичний аспект реалізації відповідної державної політики та охоплює систему заходів, безпосередньо спрямованих на забезпечення доброчесної поведінки суддів і своєчасне реагування на випадки її порушення. Його особливістю є комплексний характер, що передбачає послідовне поєднання профілактичних, контрольних, юрисдикційних та освітніх механізмів впливу. При цьому слід зауважити, що ефективність протидії недоброчесності у судовій системі залежить не стільки від суворості заходів відповідальності, скільки від збалансованого функціонування всіх елементів досліджуваного напрямку. Саме їх узгоджена реалізація забезпечує не лише виявлення та припинення проявів недоброчесності, але й формування такого професійного середовища, у якому доброчесність виступає невід'ємною умовою здійснення правосуддя.

Список використаних джерел

1. Вініченко О. М. Дефініція контролю як наукової категорії. *Агросвіт*. 2014. № 23. С. 25-31.
2. Янчук А.О. Поняття контрольної діяльності народу: конституційно-правовий аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Випуск 24 Том 1., с.165-169
3. Любченко П.М. Місцеве самоврядування в системі інститутів громадянського суспільства: конституційно-правовий аспект: дис... д-ра. юрид. наук : Харків: Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. 2007. 436 с.